

Anna Korniienko, Senior Researcher of Laboratory of Out-of-School Education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, PhD in Pedagogics, Senior Researcher

УДК 378.147:7.046.1:111.852

Є. В. Миропольська, м. Київ

ВИХОВНИЙ АСПЕКТ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ “МІФОЛОГІЯ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ”

Стаття присвячена деяким питанням методики навчання нового курсу “Міфологія як феномен культури”, що викладається в Національному університеті театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. Висвітлено питання ролі міфології як явища культури і стратегії ефективного виховного розгортання матеріалу перед студентами шляхом акцентування низки міфологем.

Ключові слова: міфологія, архетип, міфологеми, навчальний курс, роль міфології, культура.

Новий навчальний курс “Міфологія як феномен культури”, запропонований студентам театральних вищих навчальних закладів, охоплює питання міфології Стародавньої Греції і Риму, Стародавнього Єгипту, особливостей шумерських, індійських, китайських, кельтських та германських, східнослов'янських переказів. Окрім історично-змістового модуля, передбачаємо ознайомлення студентів з деякими питаннями з теорії міфології (основні категорії міфів, генезис міфу від античності до романтизму, дослідження міфу в ХІХ–ХХ ст., логіка міфу, його герої тощо).

Оскільки первісним матеріалом для європейського мистецтва стали давньогрецькі міфи, підґрунтям яких був естетичний потяг і світовідчуття давніх греків, притаманні їм почуття ритму, міри, гармонії, то “левова частка” часу припадає саме на них.

Мета статті – виокремити виховні аспекти курсу “Міфологія як феномен культури”, що викладається в Національному університеті театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, як засадничого у розвитку культури людини.

Визначальним принципом міфологічного світогляду було сприймання світу єдиним і цілісно-синкретичним. Його рисами є олюднення природи, антропоморфізм, сприйняття

неспорідненого як спорідненого. Тому сучасники зародження міфів ставилися до них як до ймовірних подій.

Відомо, що першими записаними творами, котрі донесли до нас неповторні образи й події, є поеми Гомера “Іліада” і “Одіссея” (приблизно VIII ст. до н. е.). Саме в цих героїчних епосах поширені легенди про троянського царя Пріама та його синів Гектора і Париса, війну ахейців і троянців, любов Андромахи, подвиги Агамемнона, пригоди Одіссея у далеких від Греції країнах Заходу і його щасливе повернення на рідний острів Ітака, і ще багато-багато подій, в яких героями є відомі персонажі міфів.

Як перша культурна картина світу, продукт народної творчості, міф визначив світову літературу і загалом світове мистецтво. Це відбулося за допомогою архетипових уявлень як глибинних образів і взаємозв’язків, душевних органів, які є у кожної людини, але їх сутність неусвідомлена, тобто трансцендентна, завдячуючи чому “міфи залишають враження, впливають і зачаровують” [9, с. 385].

Враховуючи, що простори міфології безмежні, методика викладання передбачає ознайомлення студентів з декількома градаціями міфів, що зафіксовані в науковій літературі. Автори “Міфологічного словника” [5] визначають такі основні категорії міфів: етіологічні, космогонічні, антропогенні, астральні, солярні і лунальні (дуалістичні), тотемічні, календарні, героїчні, есхатологічні. Окремо виокремлені категорії міфічних героїв – першопредки, культурні герої, духи, боги.

Деталізуючи ці категорії, Ю. Сватко до основних складників, наприклад, античного космічного міфу, додає матеріально-речовий космос, його “живе тіло” (панпсихізм, віталізм, світову мудрість (неологія), фаталізм (гераклитове “всім править доля!”), нескінчений діалог, аритмологію (гармонійне облаштування цілого через співвідношення його часток, що робить космос прекрасним скульптурним пластичним тілом), екстатичність (вихід за межі власної множинності і повертання до власної єдиної межі), гру як спробу стати самим собою, тобто індивідуальністю [8].

М. Кун, переказуючи давньогрецькі міфи, поділив їх на дві частини “Боги і герої” і “Давньогрецький епос”.

Звертаємо увагу, що форма міфу виявилась не пов’язаною чітко з часом, вона щоразу набувала дещо іншого змісту.

К. Юнг стверджував, що за давніми міфологічними образами утверджувалась назва – архетип, оскільки вони передусім є проявами психіки, маніфестаціями, що репрезентують сутність душі [9, с. 251]. Під час тлумачення міфів потрібно думати про душу, адже вона “містить всі ті образи, з яких колись виникли міфи. Архетипові образи вже апіорі настільки значущі, що ніхто навіть не запитує, що ж вони, власне, могли означувати”. І ці образи-архетипи наповнюються новими змістовими відтінками певних міфологічних сюжетів як підґрунтям інших тем у різноманітних художніх творах і в побуті у вигляді *міфологем*.

Міфологеми як узагальнення відносять нас до певних аспектів, різних за своїм змістовим наповненням. Їх природа амбівалентна: з одного боку, це міфологічний матеріал, а, з іншого – ґрунт для утворення нового матеріалу. Казки всіх народів – це оперування міфологічними моделями і мотивами, джерело тем, сюжетів, образів для створення власного міфу. Остання тенденція особливо яскраво формується у творах романтиків й існує дотепер.

Виховний аспект методики викладання навчального курсу “Міфологія як феномен культури” оснований на ознайомленні з деякими міфологемами, що знайшли повсюдне поширення в культурі народів світу. Наприклад, *міфологема “вічної юності”*: Нарцис так закохався у своє обличчя, що вмер від лицезріння себе.

Серед багатьох варіантів використання міфологем “вічної юності” її містичний відголосок спостерігаємо в складному за конструкцією романі Ч. Метьюрина “Мельмот-Блукач”, де своєрідно використано мотив таємничого зв’язку людини з її відображенням, тільки не в дзеркалі, а на портреті.

Одночасно звертаємо увагу студентів на той факт, що стриманий “мовчазний” жанр портретного мистецтва Англії минулого в “Мельмоті-Блукачі” отримав інший вимір – став промовистим, голосним і темпераментним. А кінець “вічної юності” – зміна за декілька годин вічно молодого палкого героя на немічного старця. Нагадуємо про схожий фінал і в романі О. Уайльда “Портрет Доріана Грея”, героя якого впізнали слуги тільки по обручках на руках.

Цю ж міфологему використав і К. Чапек у фантастичній драмі “Засіб Макропулоса”, де продемонстрував втому і ситість

донехочу від надто тривалого життя, заради якого Прус відмовляється бути джентльменом і хоче заснувати “аристократію довговічності” та “династію хазяїв життя”, недоумкуватий Гаук тікає від дружини, Вітек пропонує “вічне життя заборонити після 300 років перебування на землі”: “Проживши триста років, всі мають умирати”. А Грегор вважає, що рецептом вічної юності будуть користуватись тільки члени сім’ї Макропулос. І ким би вони не були – “кретинами чи павіанами – це нічого не змінює: рецепт буде належати їм”. Тільки Хрестина замислюється над питанням, а чи стали би люди щасливішими від вічного життя. І героїня п’єси Емілія підтримує її: “Не можна, не потрібно людині жити так довго!.. Це нестерпно... починаєш розуміти, що потім душа вмирає... Існує тільки те, що нині комусь дорого. Старість знає дуже багато. Але ті, хто живе зараз, знають більше, тому що живуть. А у вічно юних “життя зупинилось... і ані руш...”. (*Студентам пропонується зіграти епілог п’єси.*)

Міфологема дороги, мандрів як долі. Тема подорожей аргонавтів, Одиссея, Енея та інших героїв давньогрецького епосу і т.п. доволі часто успішно використовувалась в мистецтві. Не можна не розпочати з геніального М. Гоголя. Оспівана ним дорога і засоби пересування (Чичиков, Хлестаков на трійці, Подколесін на візку, Хивря на возі, Вакула на чорті, Нос пішки...) – усі рухаються назустріч долі або тікають від неї. Можливо, в тому, що М. Гоголь використовував цю міфологеми так часто і образно, зіграло свою роль його захоплення історією і географією, збір історичних та етнографічних матеріалів ще гімназістом. Відомо, що трохи пізніше він присвятив час власноручному створенню підручників з української та всесвітньої історії на основі “дослідження й аналізу старовинних народних пісень, легенд, міфів як головних історичних джерел” [3, с. 154]. А щоб “лучше определить каждый век и избежать монотонности чисел, назову его именем того Народа или лица, который стал в нем выше других и ярче действовал на поприще мира” [3, с. 155].

Інший український класик В. Стефаник міфологеми дороги в омріяну дітьми головного персонажа Івана Дідуха Канаду показав у “Камінному хресті”. Дорога головного героя була насправді не в Канаду, а на “найвищий горб”, який “не виходить з голови” і туди, куди відніс Іван Дідух камінний хрест,

аби хтось з молодих “най вибіжить та най накропить хрест свіченою водицею”. Це міфологеми подорожей з поверненням (Еней) і без повернення (Дідух).

Класичним прикладом використання міфологеми внутрішньої духовної подорожі є “Улісс” Дж. Джойса – твір, який навіть композиційно має стільки ж епізодів – 18, як і “Одіссея”, але все відбувається протягом одного дня в думках головного персонажа. Першим у літературі використавши прийом “потoku свідомості” і внутрішнього монологу поза логікою його розгортання, письменник відмовився від традицій жанру роману. Перекладач і науковець С. Хоружий вважає, що більшості героїв роману відповідають прототиби в поемі Гомера: Блум – Одиссей (Улісс), Моллі Блум – Пенелопа, Белла Коен – Церцея і т. п. [1, с. 682]

Окрім того, С. Хоружий вважає, що, використавши міф, Дж. Джойс відмовився від принципу логічного розгортання тексту, відкрив нову еру в розвитку роману, оспівуючи рідне місто Дублін: “Джойс працював з довідником “Увесь Дублін” на 1904 рік і переніс на свої аркуші чи не весь його зміст. Якщо місто зникне, його можна буде відновити по моїй книжці – сказав він одного разу” [1, с. 685].

Міфологема шляху – це і пошуки Кая Гердою, шлях Аліси у дві країни – Чудес і Задзеркалля й багато інших прикладів (*студенти грають епізоди ХХ-ХХІ з другої дії “Одруження” М. Гоголя*).

Міфологеми імен і назв – “вічних образів”. Син Титана і німфи Прометей викрав з Олімпу вогонь і передав його людям, за що був прикутий за наказом Зевса до скелі. Міфологема непідкореного Прометей надихала митців. Протягом доби Романтизму цей образ з’явився у творчості англійських поетів Дж. Байрона і П. Шеллі. В Україні Т. Шевченко розгортає силу цього образу в поемі “Кавказ”, починаючи від “не вмирає душа наша, не вмирає воля” і завершуючи гіркою правдою “чого-то ми не вмієм? І зорі лічим, і гречку сієм, французів лаєм. Продаєм або у карти програєм людей ... не негрів ... а таких таки хрещених ... н о п р о с т и х”.

У Парижі відомий балетмейстер Дж. Баланчин, побачивши виконання Сержем Лифарем танцювального номера “Аполлон”, надіслав актору картку зі словами “Подяка від греків” і поставив для нього балет “Прометей” [5].

У ХХ столітті над міфологемами Посейдона, “якому споконвіку призначено бути богом морей, і тут все нічого не поробиш” [2, с. 315], і Прометея, легенда про якого “намагається пояснити не пояснюване” [2, с. 316], іронічно роздумував Ф. Кафка в однойменних оповіданнях.

Мандри імені Одісея також поширені в художній літературі (Данте, Петрарка та багато ін.), ставши вже міфологемою.

Відзнаки міфологем імен і назв у Франції – фонтани Латони (матері Аполлона) і фонтан Аполлона у Версалі, Булонський ліс, перетворений “на Сад у міфологічному значенні слова” [7, с. 347-351]. Додамо Єлисейські поля – чудовий луг з квітами, що не в’януть. Назва йде від Елізіуму – островів блаженних, де знаходять вічний притулок люди, які отримали безсмертя від богів чи ті ж смертні, чие життя судді загробного світу визнали праведним і благочестивим. Час там не рухається.

У фільмі С. Соловйова “Ніжний вік” міфологема Елізіуму проходить наскрізною темою як чудове слово, збагнути смисл якого прагнуть герої, але реальність весь час відволікає і відштовхує їх від нього (*студентам пропонується читання уривків зі згаданих творів*).

Міфологема перетворень. Людина перетворюється на рослину (Нарцис, Гіацинт, Кипарис), або матеріал перетворюється на людину (статуя із слонової кістки, зроблена скульптором Пігмаліоном, перетворюється на дівчину, яка стає йому дружиною), тварину (Зевс з могутнього хмарогонителя перетворюється на бика) тощо.

Багато подібних міфологем є в художній літературі. Новела “Перетворення” Ф. Кафки, герой якої Грегор Замза з молодого хлопця перетворюється на істоту; персонажі “Вечорів на хуторі біля Диканьки” М. Гоголя – сувора мачуха виявляється відьмою в “Травневій ночі, або Утопленій”, козак – чаклуном у “Страшній помсті”, дівчина – відьмою у “Вії”.

Перлиною подібних слов’янських міфологем є образ Мавки з “Лісової пісні” Лесі Українки – творі, в якому міфологічні персонажі живуть разом із звичними людьми з багатьма схожими проблемами і почуттями, а особливо любов’ю:

Лукаш Я зацілюю тебе на смерть!

Мавка Ні, я не можу вмерти...

А шкода.

Буденщина звичного життя перемогла казкову істоту, котра як художній образ у філософському узагальненні перемогла дріб'язкове, знайшовши душу:

Мавка   *Ти душу дав мені як гострий ніж*
                  Дає вербовій гілці голос.

Лукаш   *Я душу дав тобі?*
                  Бо що ж тепер з тебе? Тіль! Мара!

(Студенти можуть обрати уривки з цієї п'єси та інсценізувати їх в аудиторії.)

Міфологема царства смерті. Брат Зевса Аїд, триголо-вий пес Кербер, на шії якого повзають змії, суворий старий Харон – перевізник душ померлих, судді Мінос і Радамант, боги сновидінь – мотив цілої низки розгортання цих міфологем. Наприклад: “Той, що в скелі сидить” – забирає Мавку під землю, звідки вона, вчинивши диво заради любові, змогла втекти.

Починаючи від грецького сатирика Лукіана у “Діалогах”, написаних за канонами драматургії, Харон – перевізник у царство мертвих – хоче вийти в життя і “поглянути, що таке життя, що роблять протягом життя люди і чого вони позбавлені, що всі, спускаючись до нас, гірко плачуть: адже ще ніхто з людей не переправлявся на той бік без сліз” [4, с. 561].

Цю міфологему розмов у царстві мертвих, де неможливий аніякий фізичний контакт, але можна на певну мить віддатися розмовам і спогадам перед зникненням у царстві тіней, будуть використовувати у ХІХ столітті при побудові оповідання “Бобок” Ф. Достоєвський, п'єси “Синій птах” М. Метерлінк; у ХХ столітті на цьому мотиві створено роман М. Булгакова “Майстер і Маргарита”, п'єса Т. Уайлдера “Наше містечко”, ігровий фільм “Куди приводять мрії”, режисера В. Уорда (премія “Оскар” 1999 року за візуальні ефекти). Режисер кінострічки провів героїв крізь рай і пекло. У раю перебувають ті, котрі знають, хто вони, а у пеклі – ті, хто не знає, що вони мертві, або ті, хто мав такі гріхи, як відчай і втрата надії. Автор доводить думку, що в пекло потрапляють люди, які створюють пекло у своїй душі за життя; у ХХІ столітті – ігровий фільм “Суд небесний”, режисера А. Званцева.

Теми острова мертвих торкнувся і швейцарський художник Арнольд Беклін. Цей сюжет охопив чотири полотна – безлюдні дзеркальні води підземної річки Аерон, кипариси, човен із

човнарем – примарний світ, меланхолійний і позбавлений живого дихання. Після того, як у 1885 році відомий графік Макс Клінкер створив офорт “Острови” і випустив його великим тиражем, “Острів мертвих” завоював усю Європу. Г. Аполлінер ставив “Острів” в один ряд з Венерою Мілоською, а С. Далі висловив йому свою шану на полотні, яке назвав “Справжнє зображення Острова мертвих А. Бекліна у час вечірньої молитви”.

А. Бекліна цитував В. Кандинський у своєму трактаті “Про духовне в мистецтві”. П’ять музичних творів було створено в Європі на початку ХХ століття під враженням від цієї картини, серед них – симфонічна поема С. Рахманінова “Острів мертвих”. (*Студенти готують уривок з п’єси Т. Уайлдера “Наше містечко” – дія 3.*)

Міфологема вірної дружини. Пенелопа, чиє двадцятирічне очікування Одиссея завершилось успіхом. Її праця над тканням погребального покриву, який жінка “уночі розпускала”, тривала три роки.

Цей мотив повториться в творчості скандинавського письменника Г. Ібсена “Пер Гюнт”, герой якого, як і Одиссей, у різних іпостасях, повертається до своєї коханої Сольвейг у хатину, щоб знайти спокій з тією, яка чекала його довгі роки.

Образ Пенелопи став підґрунтям для образу Кончити з рок-опери А. Вознесенського і О. Рибникова “Юнона і Авось”, тільки в ній героїня не дочекалась повернення коханого чоловіка. (*Студенти готують уривок з рок-опери.*)

Нагадуємо, ми детальніше зупиняємось на давньогрецькій міфології, ніж на інших, як найвідомішій і найзначущій, оскільки вона є, як зауважував К. Юнг, дещо середнє між Заходом і Сходом.

У лекціях, присвячених міфології інших країн, підкреслюємо особливості їх систем як явищ культури. Наприклад, той факт, що давньогрецькі боги подібні до людей – добрі, але в той же час жорстокі та підступні; вони весь час сходять з Олімпу для спілкування з народом, а в римській міфології людина вже не може просто спілкуватись з богами. Залучивши до себе грецький пантеон, богам була надана чітка сфера відповідальності: Діана – богиня рослинництва, Тиберій – бог річки Тибр, тоді як грецький Гефест – бог вогню і ковальської справи, художник, Діоніс (критерій грецисизму) – бог рослинництва,

виноградарства і покровитель театрального мистецтва, Афіна – богиня неба, родючості, покровителька мирної праці і мудрості.

Стародавні єгипетські міфи вирізняються також міфологемами подорожей. Легенда про корабель, що зазнав корабельної аварії, – предок оповідань про мандрівника Одиссея і Синдбада-мореплавця. Казки про дива, звершені знаменитими волхвами, що були переказані царю Хеопсу його слугами, – предтеча уславленої “Тисячі і однієї ночі”. “Казка про Правду і Кривду”, разом із раніше відомими фольклорними мотивами долини Нілу, нагадує українську народну казку. (*Студенти можуть інсценізувати давньоєгипетську і українську версії.*)

Багато міфів Стародавнього Єгипту присвячені священним тваринам: леву, дикому кабану, крокодилу, гіпопотаму, павіану, антилопі, газелі, собаці, кішці, барану, корові, свині, козі, хижим птахам (коршуну, соколу), водяним птахам (гусаку), зміям, передусім кобрі, різним риbam і комахам, скорпіону, жуку-скарабею.

Торкаємось на заняттях і міфів *доколумбової Америки*, що славили “Владику всього, подібного до ночі й вітру” (ольмекська культура), Кетуалькоатля – Пернатого Змія (культура Теотіуакана), духа (тольтеки), безліч богинь та богів (ацтеки) та ін. *Індію* представляємо пантеоном богів, яким присвячено міфи про Брахму, Вішну, Шиву.

Отже, викладання курсу “Міфологія як феномен культури” ми розглядаємо як шлях збагнення студентами жанру міфу, котрий має “гігантський духовний спадок, відроджений в індивідуальній структурі кожного мозку, що містить можливість творчо переводити у зовнішній світ внутрішнє” [10, с. 207], виховує повагу до творів мистецтва, пов’язаних з вічною темою життя людини.

Література

1. Джойс Дж. Улісс/Джеймс Джойс – М. : Симпозиум, 2000.– 830 с.
2. Кафка Ф. Реальность абсурда / Франс Кафка – Симферополь : Реноме, 1998. – 521 с.
3. Кузьменко Н. К. Вища освіта та педагогічна думка на Чернігівщині (XVIII–XX ст.) / Н. К. Кузьменко. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. – 342 с.

4. Лукиан. Собрание сочинений : 12 т. Т. 1 / Лукиан ; [под ред. Б. Л. Богаевского] / М.–Л. : АКАДЕМІА, 1935. – 738 с.
5. Лифар С. Спогади Ікара / Серж Лифар. – К. : Пульсари, 2007. – 192 с.
6. Мифологический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1991. – 736 с.
7. Пруст М. У пошуках утраченого часу : в семи томах. Том 1: На Сванову сторону : роман / Марсель Пруст. – К. : Юнівер, 1997 – 368 с.
8. Сватко Ю. І. Світ античного космосу і антична модель філософування: культурно-історичний та історико-філософський коментар / Ю. І. Сватко // Наукові записки. – К. : Наука, 2009. – Т. 89. – С. 5–11.
9. Юнг К. Г. Божественный ребенок / К. Г. Юнг – М. : Олимп, 1997. – 400 с.
10. Юнг К. Г. Дух в человеке, искусстве и литературе / К. Г. Юнг – Минск : Харвест. – 2003. – 384 с.

Е. В. Миропольская

Воспитательный аспект учебного курса “Мифология как феномен культуры”

Национальный университет театра, кино и телевидения
имени И. К. Карпенко-Карого, (40 Ярославов Вал, г. Киев, Украина)

Статья посвящена некоторым вопросам методики преподавания нового учебного курса “Мифология как феномен культуры”, который читается в Киевском национальном университете театра, кино и телевидения имени И. К. Карпенко-Карого. Освещены вопросы роли мифологии как явления культуры и стратегии эффективного воспитательного развертывания материала перед студентами посредством акцентирования на ряде мифологем.

Ключевые слова: мифология, архетипы, мифологемы, учебный курс, культура.

Ye. V. Myropolska

Educational Aspect of the Course “Mythology as Culture’s Phenomenon”

I. K. Karpenko-Karyi National University of Theatre, Cinema and TV
(40 Yaroslaviv Val, Kyiv, Ukraine)

The article is devoted to some issues of methods of teaching the new educational course “Mythology as culture’s phenomenon”, which is taught at

I. K. Karpenko-Karyi National University of Theatre, Cinema and TV. The educational role of mythology as culture's phenomenon and the strategy of effective teaching educational materials to students through the accent on a number of mythologems has been enlightened. Among them the mythologem of "eternal youth"; the mythologem of a road as fate; the mythologem of names and denomination; the mythologem of transformation; the mythologem of death's kingdom; the mythologem of faithful wife.

Using the most prominent motives from Old Greek mythology, the author shows methods and forms of the students' comprehension of the material. They include: reading and performance not only myths directly but their interpretation in the dramatic compositions of different writers (G. Wilder, B. Shaw, Lesya Ukrainka, K. Chapek and others).

Besides this, the course touches upon the issues of the mythology of Rome, Old Egypt, India, China, Germany and other countries. In addition, the students must be acquainted with some problems of the theory of mythology (the main categories, genesis of a myth from antiquity to romanticism, myth's investigation in the XIX–XX centuries, myth's logics, heroes and others).

Keywords: mythology, archetype, mythologem, educational course .

References

1. Dzhois, Dz. (2000). Uliss [Ulysses]. Moscow: Sympozyum.
2. Kafka, F. (1998). Realnost absurda [Realism of absurd]. Simferopol: Renome.
3. Kuzmenko, N. K. (2012). Vyshcha osvita ta pedahohichna dumka na Chernihivshchyni (XVIII–XX st.) [Higher education and pedagogical thought in Chernihiv region (XVIII-XX centuries)]. Kyiv: KNU imeni Tarasa Shevchenka.
4. Lukian. (1935). Sobranie sochinenii: Vol 1. [Collection of works]. Moscow-Leningrad: AKADEMIA.
5. Lyfar, S. (2007). Spohady Ikara [Recollections of Icarus]. Kyiv: Pulsary.
6. Mifologicheskii slovar [Mythological dictionary] (1991). Moscow: Sovetskaia entsiklopediia.
7. Prust, M. (1997). U poshukakh utrachenoho chasu: Vol. 1 [In search of lost time]. Kyiv: Yuniver.
8. Svatko, Yu. I. (2009). Svit antychnoho kosmosu i antychna model filosofuvannia: kulturno-istorychnyi ta istoryko-filosofskiy komentar [World of the ancient space and an ancient model of the philosophy: Cultural, historical and philosophical comments]. In Naukovi zapysky: Vol. 89 (pp. 5-11). Kyiv: Nauka.
9. Yung, K. G. (1997). Bozhestvennyi rebenok [A divine child]. Moscow: Olimp.

10. Yung, K. G. (2003). *Dukh v cheloveke, iskusstve i literature* [Spirit in Human, Art and Literature]. Minsk: Kharvest.

Миропольська Євгенія Валеріївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних наук Національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого

Миропольская Евгения Валериевна, кандидат философских наук, доцент кафедры общественных наук Национального университета театра, кино и телевидения имени И. К. Карпенко-Карого

Yevheniia Myropolska, Assistant Professor at the Chair of Social Sciences of I. K. Karpenko-Karyi National University of Theatre, Cinema and TV, PhD in Philosophy

УДК 373.5:377

О. Л. Морін, м. Київ

ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Представлено розгляд особистісного аспекту професійного самовизначення учнів з метою виявлення закономірностей перебігу досліджуваного процесу. Закономірності професійного самовизначення особистості трактуються як стійкі, повторювані, об'єктивно наявні істотні зв'язки у взаємодії суб'єктів профорієнтаційної діяльності, реалізація яких сприяє забезпеченню його ефективності. З метою застосування виявлених закономірностей у практиці профорієнтаційної роботи запропоновано впровадження в систему освіти особистісно орієнтованої парадигми виховного процесу.

Ключові слова: *професійне самовизначення, особистість, профорієнтація, закономірності.*

Розгляд психолого-педагогічних аспектів професійного самовизначення учнівської молоді викликає зацікавленість науковців та залишається актуальним напрямом сучасних досліджень. Нині особливий інтерес становить обґрунтування механізму здійснення означеного процесу. На нашу думку, в основу такого механізму має бути покладено діяльність зі сприяння активізації внутрішніх психологічних ресурсів особистості, що обумовить виявлення певних особистісних якостей індивіда (активно-позитивне ставлення до відповідної професійної сфери, здатність до самореалізації у ній тощо) та актуалізуючись, забезпечить у майбутньому досягнення ним значущої життєвої цілі, а саме побудови професійної траєкторії